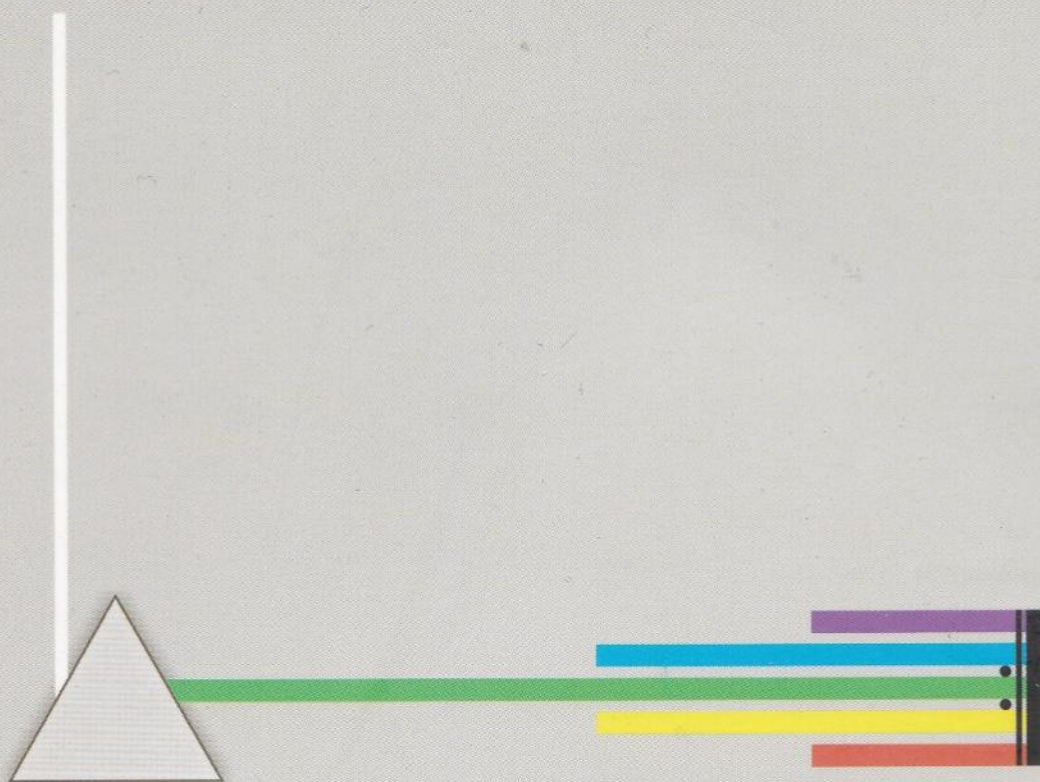

موسیقی ایرانی سامانه‌های اشراقی

مرکز موسیقی پتهوون شیراز

مسعود عباسی

سرشناسه	: عباسی، مسعود، ۱۳۶۴ -
عنوان و نام پدیدآور	: موسیقی ایرانی سامانه‌ای اشراقی/نویسنده مسعود عباسی ؛ ویراستار رضا نوازنی،
مشخصات نشر	: اراک: شهر آرا: موسسه فرهنگی و هنری یاران علم و فرهنگ عرشیان، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۶ ص.: جدول.
شابک	: ۱۵۰۰۰۰ ریال : 978-600-7532-35-5
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: ص.ع. به انگلیسی: By:Masoud Abbasi,By:Masoud Abbasi
یادداشت	: کتابنامه:ص.[۱۲۳-۱۲۵].
موضوع	: موسیقی ایرانی
موضوع	: Music, Iranian*
موضوع	: موسیقی ایرانی -- فلسفه و زیبایی‌شناسی
موضوع	: Music, Iranian -- Philosophy and aesthetics*
رده بندی کنگره	: /ع۲م۸ ۱۳۹۷۵/۳۴۴ML
رده بندی دیویی	: ۰۱/۷۸۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۱۳۹۰۴۱

نام کتاب: موسیقی ایرانی سامانه‌ای اشراقی

نویسنده: مسعود عباسی

ویراستار: رضا نوازنی

طرح جلد: فرشته ظاهری

ناشر: انتشارات شهر آرا و موسسه فرهنگی و هنری یاران علم و فرهنگ عرشیان

نوبت چاپ: اول

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

تاریخ: بهار ۱۳۹۷

محل نشر: اراک

شابک: 978-600-7532-35-5

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

تلفن مرکز پخش و فروش غیر حضوری: ۰۸۶-۳۲۷۶۹۹۶۵

کلیه حقوق این اثر برای مؤلف محفوظ می‌باشد.

سخن ویراستار

برقراری و اثبات وجود ارتباط مابین شاخصه‌های فرهنگی، همچون فلسفه، هنر و آداب و رسوم در تمدن کهن سرزمین ایران، از دیرباز مورد توجه اندیشمندان ایرانی بوده است. در دوران معاصر به خصوص به دلیل حجمه‌های فرهنگی دنیای غرب، این نیاز بیش از پیش احساس می‌شود. بررسی منابع موجود گواه آن است که ورود به عرصه‌های پژوهشی سترگ نظیر مقوله‌ی فوق، در اغلب موارد با موفقیت همراه نبوده است و اغلب آثار از تشریح شایسته و برقراری ارتباط بین بنیان‌های پیچیده‌ی فرهنگی - هنری این دیار بازمانده و این شعر را به ذهن متبادر می‌کنند که:

من گنگ خواب‌دیده و عالم تمام کر من ناتوان زگفتن و خلق از شنیدنش

در این میان، جای بسی خوشحالی است که نویسنده‌ی این کتاب، تحت تأثیر اندیشه‌های حکیم عالیقدر، شیخ شهاب‌الدین یحیی سهروردی (که خود با اعمال اجماع در حکمت خسروانی و افلاطونی و بهره‌گیری از منابع اسلامی، گامی بزرگ در تبیین فلسفه‌ی اسلامی برداشته است) و در نتیجه‌ی درک و شناخت کامل از موسیقی ایرانی، موفق به کشف رابطه‌ای بنیادین میان برخی مبانی فلسفه‌ی اشراق و موسیقی ایرانی شده است که در نوع خود کم‌نظیر می‌باشد.

مدل «سامانه‌ی اشراقی» ارائه شده در این کتاب، ضمن اینکه دیدی دقیق و روشن از ساختار کلی موسیقی ایرانی، آن طور که هست و آن طور که باید باشد، به دست می‌دهد، می‌تواند در زمینه‌ی آموزش و اشاعه‌ی این هنر شریف، نتایج ارزشمندی به دنبال داشته باشد. همچنین از مدل فوق به دلیل داشتن بنیان فلسفی - علمی و جامعیت، می‌توان در تبیین مبانی دیگر عرصه‌های هنری همچون نقاشی، خوشنویسی و ... استفاده نمود.

مهندس مسعود عباسی در ۱۳۶۴/۸/۴ در شهر اراک متولد شده و تحصیلات خود را تا مقطع کارشناسی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک ادامه داده و همزمان دروس موسیقی نظیر

آهنگسازی و نوازندگی سازهای تمبک، تاروسه تار و ویلن ایرانی (ساز تخصصی وی) را نیز از اساتید مختلف فرا گرفته است.

وی پس از آن توان و انرژی خود را معطوف تحقیق و پژوهش در هنر موسیقی نموده و در کنار آن علاوه بر آهنگسازی، در زمینه‌ی آموزش ساز ویلن ایرانی در آموزشگاه‌های آزاد موسیقی، مشغول به فعالیت می‌باشد و در این مسیر افتخاراتی کسب نموده که برخی از این افتخارات عبارتند از:

۱. همکاری با ارکستر مهرگان (سولیست ارکستر) اردیبهشت ۱۳۹۱
 ۲. آهنگساز نمایش «فلان و چنان حکومت خان‌جان...» [کسب رتبه‌ی نخست آهنگسازی در بیست و پنجمین جشنواره تئاتر استانی استان مرکزی (شهریور ۱۳۹۲). رتبه‌ی نخست آهنگسازی در بیست و پنجمین جشنواره‌ی تئاتر منطقه یک کشور (آبان ۱۳۹۲). حضور در بخش بین‌المللی سی و دومین جشنواره بین‌المللی تئاتر فجر (بهمن ۱۳۹۲)].
 ۳. آهنگساز نمایش «رویش ناگزیر...» [کسب رتبه‌ی نخست آهنگسازی در بیست و ششمین جشنواره تئاتر استانی استان مرکزی (شهریور ۱۳۹۳). احراز رتبه‌ی برگزیده موسیقی در بیست و ششمین جشنواره‌ی تئاتر مناطق کشور (مهر ۱۳۹۳). نامزد دریافت جایزه‌ی موسیقی در بخش مرور تئاتر ایران از سی و سومین جشنواره بین‌المللی تئاتر فجر (بهمن ۱۳۹۳)].
 ۴. آهنگساز نمایش «سند چشم‌انداز» (حضور در بخش تازه‌های سی و چهارمین جشنواره بین‌المللی تئاتر فجر (بهمن ۱۳۹۴)].
 ۵. تنظیم قطعات و سرپرستی ارکستر زهی آموزشگاه آزاد موسیقی باربد، مرداد ۱۳۹۴.
 ۶. تدریس مبانی موسیقی و نوازندگی ویلن ایرانی در آموزشگاه آزاد موسیقی باربد.
 ۷. تدریس مبانی موسیقی در کلاس‌های بازیگری برگزار شده در انجمن نمایش استان مرکزی.
- با آرزوی ثبات و سلامت و کسب موفقیت‌های بیشتر برای این هنرمند و پژوهشگر.

مقدمه مؤلف

نزدیک به یک قرن از شروع فرایند علمی سازی موسیقی دستگاہی ایرانی می گذرد، و در طول این زمان، موسیقیدانان و پژوهشگران موسیقی، هریک براساس روش و توانایی خود، به تبیین مفاهیم متعدد این نظام موسیقایی پرداخته اند. اگرچه آثار منتشر شده، کمک زیادی به شناخت و آموزش موسیقی ایرانی کرده است، ولیکن مشاهده می شود که در مورد اکثر مفاهیم بنیادین، بین نظری نویسان اختلاف آرا وجود دارد و ازین منظر، مبانی موسیقی ایرانی شبیه به حکایت «اختلاف کردن در چگونگی و شکل پیل» در مثنوی معنوی شده است! از جمله ی این موارد، مبحث فواصل موسیقی ایرانی است، که هرچند بارها توسط پژوهشگران معاصر، مورد بررسی قرار گرفته، اما همچنان در پرده ابهام باقی مانده و حتی در آثار منتشر شده ی سالهای اخیر، مسکوت مانده است. نگارنده در این کتاب ضمن برقراری ارتباط بین برخی مبانی بنیادین فلسفه ی اشراق و فیزیک اصوات موسیقایی، مدلی جامع تحت عنوان «سامانه ی اشراقی» ارائه کرده و براساس آن برخی مباحث مهم موسیقی ایرانی همچون، «فواصل موسیقی ایرانی» و «چگونگی ارتباط و ترتیب دستگاہها در ردیف موسیقی ایرانی»، را با روش و دیدگاهی نوین، مورد بررسی قرار داده است. در پایان از برادر هنرمند و ارجمندم، آقای غلامرضا عباسی و ویراستار محترم آقای رضا نوازنی و عزیزان دیگری که در چاپ این کتاب سهمی دارند تشکر می کنم و همچنین سپاس فراوان نثاراستاد محمود پیرهادی تواندشتی که در امر نگارش و انتشار این کتاب مشوق و راهنمای من بوده اند.

مسعود عباسی

اراک ۱۳۹۶/۹/۱۹

گفتار پایانی

موقعیت جغرافیایی و تنوع اقلیمی ایران، در گذر زمان سبب ایجاد آداب و رسوم و فرهنگ‌های متنوع در میان اقوام ساکن در این سرزمین شده است. از دیدی موسیقایی، تنوع فرهنگ‌های موسیقایی اقوام را می‌توان ناشی از واکنش‌های متفاوت نسبت به ویژگی‌هایی طبیعی صوت دانست. بدین معنی که که هر یک از اقوام تحت تاثیر ویژگی‌های زیست‌محیطی محل زندگی و ویژگی‌های بیولوژیک افراد خود، روشی خاص در اجرای موسیقی در پیش گرفته است. اجماع سیستم‌های موسیقایی قومی در کنار هم و به مرور زمان، سبب تشکیل سیستمی پیچیده تحت عنوان «موسیقی دستگاهی» شده است.

بررسی فواصل اصوات و ساختار کلی این سیستم موسیقایی نشان می‌دهد که این موسیقی از حیث سیر تکاملی، به راهی متفاوت از دیگر سیستم‌های موسیقایی رفته است. حضور گسترده‌ی فواصل طبیعی موجود در سری هارمونیک اصوات در موسیقی ایرانی از یک سو و تاثیر باورهای مذهبی مردمان این سرزمین در نحوه شکل‌گیری و اجرای این نوع موسیقی از سوی دیگر، از جمله ویژگی‌های بارز این سیستم تکامل یافته و پیشرفته است. بنابر بر دیدگاه فوق هدف از اجرای موسیقی ایرانی را می‌توان «به گوش رساندن فواصل طبیعی» قلمداد نمود، بدین معنی که خنیاگران این موسیقی، صرف‌نظر از اجرای مقام‌ها و گوشه‌های به ظاهر متفاوت، در نهایت فواصلی ثابت و طبیعی را به گوش شنونده‌ی خود رسانده و سبب آرامش و تلطیف روان او می‌گردند.

باورهای مذهبی مردمان ایران زمین که قرن‌هاست آئین یکتاپرستی را سرلوحه‌ی زندگی خود قرار داده اند، کاملاً در نحوه اجرای موسیقی آنان هویدا

است. انطباق سیستم فواصل و ساختار دستگاه‌های موسیقی ایرانی با اندیشه‌های حکمی فلسفه‌ی اشراق (که در این کتاب تحت عنوان مدل سامانه‌ی اشراقی ارائه شده است)، از حیث ارتباط کلی این نظام موسیقایی با یک صوت بنیادین، اندیشه‌های یکتاپرستی و ارتباطی ازلی با جهان مینوی و مبدأ هستی را با نوایی آسمانی به گوش رسانده و یادآوری می‌کند که:

ناله‌ی سرنا و تهدید دهل چیزی کی ماند بدان ناقور کل
پس حکیمان گفته‌اند این لحن‌ها از دوار چرخ بگرفتیم ما
بانگ گردشهای چرخ است این که خلق می‌نوازندش به طنبور و به حلق
مومنان گویند کآثار بهشت نغز گردانید هر آواز زشت
ما همه اجزای آدم بوده‌ایم در بهشت آن لحن‌ها بشنوده‌ایم
گرچه بر ما ریخت آب و گل شکی یادمان آمد از آنها چیزکی

«مولوی»

نگارنده امید دارد که با انتشار این کتاب، گامی هرچند کوچک، در راستای حفظ و گسترش این هنر شریف و آسمانی برداشته است و ازین روی، از خواننده‌ی گرامی خواستار است که با یادآوری خطاهای احتمالی، موجبات تکمیل مبانی موسیقی ایرانی را فراهم آورد.

مسعود عباسی

اراک ۱۳۹۵ / ۷ / ۲

masoudabbasi1985@yahoo.com

فهرست منابع

- احمدی، فرهاد، مقاله «نگاهی به سبک و شیوه‌ی نوازندگی فرهنگ شریف»، ماهنامه هنر موسیقی، شماره ۱۶۴، ص ۲۵.
- اسعدی، هومان، مقاله «بنیادهای نظری موسیقی کلاسیک ایران: دستگاه بعنوان مجموعه‌ای چند مدی»، فصلنامه‌ی موسیقی ماهور، سال ششم، شماره‌ی ۲۲، زمستان ۱۳۸۲، ص ۴۳.
- برکشلی، مهدی، شرح ردیف موسیقی ایران، فرهنگ و هنر، تهران، ۱۳۵۲.
- بینش، محمد تقی، شناخت موسیقی ایران، چاپ دوم، دانشگاه هنر، تهران، ۱۳۸۲.
- تجویدی، علی، موسیقی ایرانی، چاپ اول، انتشارات سروش، ۱۳۷۰.
- تجویدی، علی، موسیقی ایرانی ۲، چاپ اول، انتشارات سروش، ۱۳۷۷.
- پایور، فرامرز، ردیف آوازی و تصنیف‌های قدیمی به روایت استاد عبدالله دوامی، انتشارات ماهور، چاپ چهارم، ۱۳۹۰.
- حجتی، نریمان، بنیان‌های نظری موسیقی ایرانی، چاپ دوم، مرکز نشر سمر، ۱۳۷۶.
- حنانه، مرتضی، گامهای گمشده، چاپ چهارم، انتشارات سروش، ۱۳۸۹.
- خالقی، روح‌الله، نظری به موسیقی، چاپ پنجم، انتشارات محور، ۱۳۷۸.
- دورینگ، ژان، ردیف میرزا عبدالله، انتشارات ماهور، ۱۳۸۵.
- سهروردی، شهاب‌الدین یحیی، حکمه‌الاشراق، ترجمه‌ی سید جعفر سجادی، چاپ یازدهم، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۹۴.
- فارابی، ابونصر محمد، موسیقی کبیر، ترجمه‌ی آذرتاش آذرنوش، چاپ اول، انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی، ۱۳۷۵.
- فرهت، هرمز، دستگاه در موسیقی ایرانی، چاپ پنجم، انتشارات پارت، ۱۳۹۱.
- فخرالدینی، فرهاد، تجزیه و تحلیل و شرح ردیف موسیقی ایران، چاپ اول، انتشارات معین، ۱۳۹۲.

- کیانی، مجید، هفت دستگاه موسیقی ایران، چاپ سوم، انتشارات سوره مهر، ۱۳۹۳.
- عبدالمومن بن صفی‌الدین، بهجت‌الرّوح. تهران، بنیاد فرهنگی ایران، ۱۳۶۴.
- علیزاده، حسین، هومان اسعدی، مینا افتاده، مصطفی کمال پورتراب، ساسان فاطمی. مبانی نظری موسیقی ایرانی، چاپ سوم، انتشارات ماهور، ۱۳۹۴.
- مسعودیه، محمدتقی، ردیف آوازی موسیقی ایرانی به روایت محمود کریمی، کتاب اول آوانویسی، تجزیه و تحلیل، چاپ اول، انتشارات انجمن موسیقی ایران، ۱۳۷۶.
- مسعودیه، محمدتقی. مبانی اتنوموزیکولوژی، موسیقی شناسی تطبیقی، چاپ سوم، انتشارات ماهور، ۱۳۹۰.
- معارف، سیدعبّاس، شرح ادوار صفی‌الدین ارموی، انتشارات سوره مهر، ۱۳۸۳.
- معروفی، موسی، ردیف هفت دستگاه موسیقی ایرانی، فرهنگ و هنر، تهران، ۱۳۵۲.
- منصوری، پرویز، تئوری بنیادی موسیقی، چاپ سی و هفتم، نشر کارنامه، ۱۳۹۰.
- میثمی، سید حسین، مقاله «آواز راست در دوران قاجار»، فصلنامه ماهور ۵۱ و ۵۲، سال سیزدهم، ص ۱۴۰، ۱۳۹۰.

منابع شنیداری

- بدیعی، حبیب‌الله، آلبوم برگ سبز ۷، شماره ۳، موسسه ایران صدا.
- یاحقی، پرویز، آلبوم طره‌ی ۲، شماره ۵، موسسه ایران صدا.

